

از جمله گرایش‌های جالب و پرفایده در تاریخ‌نویسی، نگارش تواریخ محلی است و آن‌گونه که از منابع برمی‌آید، تاریخ‌نگاری محلی در دوره‌ی میانه در ایران، بسیار مورد توجه و رایج بوده است. می‌گویند علّت اصلی نگارش این تاریخ‌ها ظهور و فروپاشی امپراطوری‌های بزرگ بوده و اختصاراً واکنشی بوده علیه تمرکزگرایی. مورخانی که به نگارش تاریخ محلی می‌پرداختند، بر اهمیت کار خود و منطقه‌ی مورد نظر واقع بودند و اعتقاد داشتند رویدادهای آن بخش از جهان – که اغلب سرزمین مادری خود مؤلف بود – شایسته‌ی ضبط و ثبت در تاریخ است.

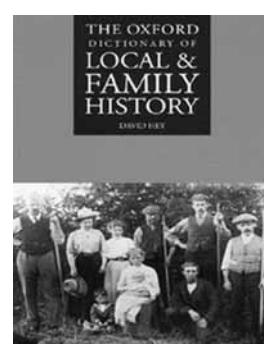
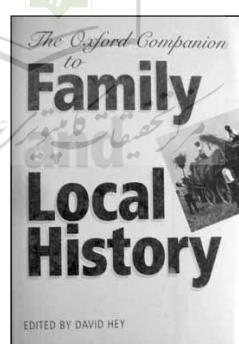
این تواریخ، فرصتی ناب فراهم می‌آوردند تا مسائل و رخدادها، در محدوده‌ی مشخصی از تاریخ و جغرافیا به طور دقیق ثبت و ضبط شود و شواهدی مثل باستان‌شناسی به کمک شیوه‌ی مطالعه‌ی تاریخ می‌آیند تا بهترین ابزار راهاندازی تصویرسازی تاریخی فراهم آید.^۱ در واقع می‌توان گفت تاریخ محلی هر دوره، بخشی از تاریخ معاصر آن دوره است و تاریخ‌نگار محلی، رویدادهایی را تعقیب می‌کند که از نظر خود او دارای اهمیت‌نامه‌ی اما از چشم عموم مردم و مورخان یا پنهان مانده‌اند یا دارای چندان اهمیت نیستند. از نظر موضوع نیز تاریخ محلی، هم به محل و قوع حوادث مربوط می‌شود و هم – به صورت مستقیم و غیرمستقیم – به تاریخ ملی، کشوری یا جهانی. به لحاظ روش، مورخ محلی از استقراء کم و بیش تام پیروی می‌کند و به دنبال شناخت اجزایی حوادث و وقایع و مکان‌هاست. همان‌گونه که اگوست جال در مقدمه‌ی کتاب لغتنامه‌ی نقد بیوگرافی تاریخ‌دانان سال ۱۸۶۴ می‌گوید: «با تواضع کامل اعتراف می‌کنم من از آن دسته افرادی هستم که از کندوکاو در این مسائل بد و فلاکتبار، همان‌طور که ذهن هوشیار ما آن‌ها را می‌نامد، لذت می‌برم. من فقط چشم بصیرت هستم و فقط جزئیات ریز و دقیق برای چشمان من مناسب هستند.»^۲

تاریخ محلی به عمق حوادث می‌نگرد و اجزای آن را مورد مطالعه قرار می‌دهد. محور اصلی و مخاطب عام تاریخ محلی، مردم معمولی است و خوانندگانش هم مردم معمولی هستند. شکل موضوعات در

سنگ بناههای معرفت تاریخ

نکات و منابعی درباره‌ی تواریخ بومی و محلی

مرضیه سلیمانی

-The oxford companion to Family and local History.

-Author: David Hey

-Publisher: oxford university Press (2010)

-Paperback: 704 pages

-Language: English

-ISBN: 0199532974

-Oxford Dictionary of local and Family History

-Author: David Hey

-Publisher: oxford university press (2000)

-Paper back: 304 Pages

-Language: English

-ISBN: 0198600801

در مورد تاریخ‌نگاری محلی در ایران و اسلام، پژوهش‌های محدودی انجام شده و این موضوع از چند زوایه و منظر مورد بررسی قرار گرفته است. اما مبحث «تاریخ‌نگاری محلی» به صورت مستقل و در قالب یک علم مجزا، کمتر با اثری موثق و دارای استانداردهای علمی مواجه می‌شویم

معرفت تاریخ

- ۳- تاریخ کیفی و نه کمی؛
- ۴- انعطاف‌پذیری تاریخ محلی؛
- ۵- تاریخ منطقه‌ای؛
- ۶- تاریخ زندگی روزمره؛
- ۷- ارزیابی رشد جوامع براساس پژوهش در تواریخ محلی.

آن گاه در مورد هر یک از این اصول اطلاعات مختصراً به دست داده شده و پس از معرفی نویسنده‌گان، مباحث و مقالات اصلی کتاب شروع می‌شود که به ترتیب عبارتند از: تاریخ خانوادگی / بی‌گیری یک شجره‌نامه‌ی خانوادگی؛ نقطه‌ی آغاز / نامهای خانوادگی / بریتانیا و امریکا؛ یک میراث مشترک / تاریشناسی افریقا- کارائیب / تاریخ خانواده / خانواده و جامعه / تاریخ محلی / یک سنت باستانی / تاریخ محلی و منطقه‌ای؛ رویکردهای مدرن / تاریخ خانوادگی و محلی ایرلند / تاریخ خانوادگی و محلی اسکاتلند / تاریخ محلی ولز / مورخان محلی در حوزه‌ی زنان / چشم‌اندازها و فرهنگ / نامهای مکان‌ها / تاریخ چشم‌انداز؛ شهرهای حومه / ساختمان‌های محلی و خانوادگی / کلیساها و تاریخی / فرهنگ پاپولار / فرهنگ عامه، آداب و آیین‌های شهری / موضوعات / سطوح و جریان جمیعت‌ها / تاریخ کشاورزی / تاریخ صنعتی / تاریخ کار و کارگر / فقر / حکومت مرکزی، دربارها / حکومت محلی / آموزش و پرورش / قرن بیستم / واژه‌نامه /

تاریخ محلی، زندگی مردم معمولی و دغدغه‌ها و دل‌مشغولی‌های آن هاست. از نظر مورخ محلی، تاریخ یعنی گفت‌وگوی همه‌جانبه و در همه‌ی سطوح بین زمان حال و گذشته. تاریخ محلی برای همه‌ی افراد جامعه، زمینه‌هایی جهت مشارکت تاریخی فراهم می‌آورد، چنان که همه دیده شوند و شنیده شوند. تاریخ محلی یک پا در عمق زمان گذشته دارد و یک پا در زمان حال و به همه‌ی موضوعات موجود در جامعه توجه دارد.^۲

در مورد تاریخ‌نگاری محلی در ایران و اسلام، پژوهش‌های محدودی انجام شده و این موضوع از چند زوایه و منظر مورد بررسی قرار گرفته است. اما مبحث «تاریخ‌نگاری محلی» به صورت مستقل و در قالب یک علم مجزا، کمتر با اثری موثق و دارای استانداردهای علمی مواجه می‌شویم. اخیراً (سال ۲۰۱۰) انتشارات دانشگاه اکسفورد کتابی را با عنوان راهنمای اکسفورد برای تاریخ خانوادگی و محلی منتشر کرده که در کنار اثر دیگری از همان نویسنده، یعنی واژه‌نامه‌ی تاریخ خانوادگی و محلی به معرفی آن می‌پردازیم.

ویراستار این دو اثر دیوید هی است. استاد ممتاز تاریخ محلی در دانشگاه شفلا که در این زمینه آثار متعددی از جمله نامهای خانوادگی و تاریخ خانوادگی،^۳ سفر در تاریخ خانوادگی،^۴ نیاکان ما چگونه زندگی می‌کردند^۵ و چند اثر دیگر را به چاپ رسانده است. راهنمای اکسفورد برای تاریخ خانوادگی و محلی، سرشار از اطلاعات مهم و سودمند است و آن گونه که مجلاتی مانند ماهنامه‌ی تاریخ خانوادگی،^۶ تایمز اکسفورد^۷ و فمیلی تری مگزین^۸ در نقدهای خود گفته‌اند، قابل درک، کامل، عملی و اساسی است. نویسنده‌گان از تخصص خود در زمینه‌ی تاریخ محلی و خانوادگی جزایر بریتانیا استفاده کرده‌اند و تجربیات خوبش را در خصوص خاستگاه مردم ایرلند، اسکاتلند، انگلیس و ولز در اختیار علاقه‌مندان قرار داده‌اند.

بر همین اساس، دیوید هی - ویراستار - در مقدمه‌ی نسبتاً مختصراً که بر این کتاب نوشته، از اصولی به عنوان مبانی تمایز در تاریخ محلی نام می‌برد که به ترتیب عبارتند از:

- ۱- تاریخ اقتصادی محلی؛
- ۲- مشکلات معاصر؛

ضمیمه: استناد و مجموعه‌های خاص
به جز این مباحث، کتاب حاوی دو هزار مدخل از استناد جنگ جهانی اول بدین سو است. معرفی لینک‌های معتبر و سایتها علمی اینترنتی و آموزش نحوه‌ی پی‌گیری شجره‌نامه‌ی خانوادگی، سرشار A Guide for Beginners از منابع سودمند است. بخش دیگری از کتاب با عنوان «For Beginners» اطلاعات دست اولی برای مبتدیان به دست می‌دهد و بخش نامهای خانوادگی از جمله قسمت‌های جالب آن محسوب می‌شود.

از طریق این کتاب، هم‌چنین با تاریخ اجتماعی جوامع و اقرار آشنا می‌شویم و نحوه‌ی استفاده از استناد دولتی برای دستیابی به تواریخ خانوادگی را می‌آموزیم.

- تاریخ شفلد (۲۰۱۰)
- تاریخ پنیستون و دیستریکت (۲۰۰۸)
- یک جامعه‌ی رهبانی در جامعه‌ی محلی^{۱۱} (۲۰۱۲)
- چه کسی می‌خواهد سلامت باشد؟^{۱۲} (۲۰۰۵)
- واژه‌نامه‌ی نام‌های خانوادگی انگلیسی^{۱۳} (۱۹۹۷)
- تاریخ خانوادگی و تاریخ محلی در انگلیس (۱۹۸۷)
- جامعه‌ی روستایی انگلیسی از ۱۵۰۰ تا ۱۸۰۰ (۲۰۰۶)
- سفر در خودآگاهی^{۱۴} (۲۰۱۱)

پی‌نوشت

1- Robert Douch, local History and the Teacher, pp.1 119-97.
2- Auguste Jal, Dictionnaire Critique de biographie et d'histoire French, 1864.

۳- رضایی، فخری (اسفند ۱۳۸۸). «مولفه‌های ساختاری تاریخ محلی». مطلب منتشره در اینترنت به آدرس: <http://www.jamejamonline.ir/papertext.aspx?newsnum=۱۰۰۸۷۰۲۰۰۲۶۳> ، تاریخ مشاهده: ۱۳۹۰/۱۲/۵

4- Family Names and Family History.

5- Journey in Family History.

6- How our Ancestors lived.

7- Family history Monthly.

8- The oxford Times

9- Family Tree Magazine.

10- The 9 Dimensions of The soul

11- Surnames, DNA, and Family History

12- Family names and Family History

13- Historic Hallam shire

14- History of Yorkshire

15- The History of Myddle

16- Yorkshire form Ad 1000

17- A History of the company of cultures in Hallamshire

18- An English rural community: Myddle under the tudors and stuarts

19- Trade and communications in North Derbyshire and south Yorkshire

20- The rural Metalworkers of Sheffield Region: A study of rural industry before the industrial Revolution

21- A monastic community in local society

22- Who wants to be Healthy?

23- A Dictionary of English surnames

24- Travel in consciouss ness

واژه‌نامه‌ی تاریخ محلی و خانوادگی، همان‌گونه که از عنوان آن پیداست، یک لغتنامه، فرهنگنامه‌ی مختصر یا به اصطلاح دیکشنری است که ۱۵۰۰ مدخل را دربرمی‌گیرد. این مدخل‌ها، همگی به صورت سؤال کوتاه مطرح شده‌اند. پرسش‌هایی همانند: کار به چه معناست؟ میراث یعنی چه؟ چه کسی در خانه‌ی شگفتی‌ها زندگی می‌کرد؟ در اداره‌ی ثبت‌احوال چه چیزهایی پیدا می‌شود؟ انواع سند کدام‌ها هستند؟ رویدادهای سیاسی در تاریخ محلی چگونه ارزیابی می‌شوند؟ کارکردهای رسمی استاد چیست؟ پاسخ‌ها همه شفاف‌اند و قابل فهم و حول محور اصطلاحات تخصصی تاریخ محلی تنظیم شده‌اند. نگاه از حاشیه‌ی به مرکز و ثبت اطلاعات مربوط به تاریخ، شکل‌گیری معماری و مسائل عمومی یا بیوگرافیک درباره‌ی رجال و علمای شهرها از دیگر نکات بررسجته در این واژنامه است.

در مقدمه‌ی کوتاه اثر می‌خوانیم که تواریخ محلی دینی از تواریخ محلی دنیوی متایراند. تاریخ‌نگاری محلی دنیوی همان‌گونه که از اسماش پیداست، چندان ارتباطی با مبانی دینی ندارد و بیشتر منبعث از علایق گروهی و ضرری مورخان نسبت به زادگاهشان بوده است. اما تاریخ‌نگاری محلی دینی بیشتر متأثر از الاهیات است و جنبه‌ی دنیوی در آن کم رنگ‌تر است.

پس از اتمام مدخل‌ها، ضمیمه‌هایی به کتاب افزوده شده که عبارتند از راهنمای استفاده از اسناد و منابع، اداره‌ی اسناد ملی، سال‌های حادثه‌ساز، نخست وزیران، روزهای مقدس، مقیاس‌ها و مکیال‌ها، منابعی برای مطالعه‌ی بیشتر.

از میان آثار پرشمار دیوید هی می‌توان به کتب زیر اشاره کرد:

- وجوده نُگانه‌ی روح^{۱۰} (۲۰۰۶)

- نام‌های خانوادگی، DNA و تاریخ خانواده^{۱۱} (۲۰۱۱)

- نام‌های خانوادگی و تاریخ خانوادگی^{۱۲} (۲۰۰۶)

- هالمسایر تاریخی^{۱۳} (۲۰۰۲)

- تاریخ یورکشاپر^{۱۴} (۲۰۱۱)

- تاریخ میدل^{۱۵} (۱۹۸۸)

- یورکشاپر از سال ۱۰۰۰ میلادی^{۱۶} (۱۹۸۶)

- شرکت ستودنی بلک اسمنیت‌ها^{۱۷} (۲۰۱۰)

- راهنمای اکسفورد برای تاریخ خانواده (۲۰۰۲)

- تاریخ مشارکت فرهنگ‌ها در هالمسایر^{۱۸} (۱۹۹۷)

- جامعه‌ی روستایی انگلیسی: میدل در زمان حکومت تودورها و استوارتها^{۱۹} (۱۹۷۴)

- تجارت و ارتباطات در دری شایر شمالی و یورکشاپر جنوبی^{۲۰} (۱۹۸۰)

- آهنکاران روستایی منطقه‌ی شفلد: مطالعه‌ی صنعت روستایی پیش از انقلاب صنعتی^{۲۱} (۱۹۷۲)

- ساختمان‌های بریتانیا از ۱۵۵۰ تا ۱۷۵۰ (۱۹۸۱)